

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

Буйницька М.М. ЗДАТНІСТЬ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ВАЖЛИВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	36
Буркова М.В. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ – ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....	38
Ван Юйхун СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МУЗИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	43
Владимиров Д.І. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	44
Галас Т.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	47
Герасименко А.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	50
Гольфельд Т.Г. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.....	54
Дерев'янку Г.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	57
Довбня О.В. ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	61
Комишан Т.О. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО.....	64
Куряча С.В. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	67
Літвиненко Ю.С. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	73
Ліщина Ю.А. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	78
Павлюченко С.Ю. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	81

моніторингу їх обізнаності щодо показників рівня соціальної адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО).

Висновки. Отже, реалізація запропонованого комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, на наш погляд, забезпечить підвищення рівня готовності здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців соціальної сфери до здійснення такої роботи.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: монографія / за ред. С. О. Сисоевої. Запоріжжя: Хортиц. навч.-реабілітац. багатопроф. центр, 2008. 460 с.
2. Васильєва М. П., Романова І. А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 3. С. 187-190.
3. Величко О., Гуренко О., Захарова Н. Професійна підготовка соціального педагога: теоретико-практичний конспект: колективна монографія / За заг. ред. к. пед. наук, доц. О. Гуренко. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. 332 с.
4. Кабусь Н. Д. Система професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до сталого розвитку соціальних груп. Збірник наук. пр. «Педагогіка та психологія». Харків, 2018. Вип. 60. С.77-87.
5. Костіна В. В. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації учнів: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 40 с.
6. Курінна С., Мащенко Н. Роль різних соціальних інституцій у соціальному становленні особистості дитини дошкільного віку. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 10. Слов'янськ, 2019. С.82-96.
7. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 Запоріжжя, 1997. 432 с.
8. Носач А. В. Особливості підготовки майбутнього соціального педагога з адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу. *Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців*, 17 трав. 2016 р. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С Сковороди; за ред. М. П. Васильєвої. Харків : ХНПУ, 2016. С. 50-54.
9. Слостенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя: учеб. пособ. Москва: Изд-во МПГУ, 1993. 175 с.
10. Теория социальной работы: учебник / Под. ред. проф. Е. И. Холостовой. Москва: Юристъ, 2001. 334 с.

Куряча С.В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С Сковороди

ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти. Визначено показники, критерії та рівні готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у

зкладах загальної середньої освіти, наведено діагностичний інструментарій для їх вимірювання, представлено результати експериментального дослідження з його використання.

Ключові слова: рівень професійної готовності, майбутні фахівці соціальної галузі, профілактика булінгу серед підлітків, заклади загальної середньої освіти, діагностичний інструментарій.

Kuryacha S.V. Measuring the Level of Professional Readiness of Future Specialists in the Social Sphere for the Prevention of Bullying Among Adolescents in General Secondary Education Institutions

Abstract. The article substantiates the urgency of the problem of measuring the level of professional readiness of future specialists in the social sphere for the prevention of bullying among adolescents in general secondary education institutions. Indicators, criteria and levels of readiness of future specialists in the social sphere for the prevention of bullying among adolescents in general secondary education institutions, diagnostic tools for their measurement, the results of experimental research on its use, are presented.

Keywords: level of professional readiness, future specialists in the social sphere, prevention of bullying among adolescents, general secondary education institutions, diagnostic tools.

Постановка проблеми. Дослідники у соціальній галузі [2,3,6] визначають булінг як специфічну соціальну ситуацію, що виникає в групі та заснована на порушеннях у соціальних стосунках і передбачає специфічну групову динаміку (з перерозподілом ролей, статусів, групових норм, цінностей), в якій, прямо чи побічно беруть участь усі члени колективу.

У 2019 році Україна внесла зміни до законодавства щодо міри покарання за здійснення та замовчування чи прикриття фактів булінгу. За даними Центру прав людини ZMINA у 2019 році боротьба з булінгом перейшла на новий рівень: тепер за здійснення булінгу накладають адміністративну відповідальність (за останні пів року було складено 221 адміністративний протокол); ведеться моніторинг явища булінгу (найбільш часті випадки булінгу зареєстровано у Київській, Херсонській, Кіровоградській та Черкаській областях, а найменш рідкі випадки - на Чернігівщині та Закарпатті); за статистикою найбільше страждають від булінгу діти (неповнолітні від 14 до 18 років – на першому місці, на другому – діти до 14 років)[14]. Отже, поширення явища булінгу у дитячому та молодіжному середовищі є загрозливою тенденцією розвитку сучасного суспільства, що зумовлює потребу у професійній підготовці фахівців соціальної галузі до його профілактики.

Аналіз наукових досліджень з питань підготовки фахівців соціальної галузі у сучасних умовах дозволив виокремити появу нових тенденцій, таких як [4,7,13]: підвищення професійної, соціальної та комунікативної компетентності, мобільності, активності, гнучкості та відповідальності майбутніх фахівців у прийнятті професійних рішень, їхньої спрямованості на творчий пошук; створення умов професійної підготовки, які мають сприяти самореалізації особистості майбутніх фахівців, розкриттю їх індивідуальних здібностей та можливостей, а також забезпеченню формування високого рівня професійної компетентності до певних видів діяльності, що є важливими у практиці сучасної соціальної роботи. Враховуючи вищезазначене, одним із важливих аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі у сучасних умовах є їхня практична підготовка до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), що забезпечить запобігання проявів цькування шляхом створення виховуючого, толерантного середовища для їхньої успішної соціалізації.

Аналіз досліджень. Аналіз сучасних наукових досліджень з проблеми практичної підготовки фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків засвідчив, що вивчено такі її аспекти: питання формування готовності різних фахівців до профілактичної

роботи зі дітьми та молоддю (В. Костіна[7], В. Поліщук[15] та ін.); питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників з питань технологічного та методичного забезпечення професійної діяльності (Р. Вайнола [3], А. Капська [2, 6] та ін.). Проте проблема визначення рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО не є в повній мірі дослідженою та потребує наукового розгляду.

Метою статті є відбір та обґрунтування діагностичного інструментарію для вимірювання рівня професійної готовності майбутніх соціальних працівників до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО, а також опис його використання під час експериментального дослідження.

Основний виклад матеріалу. Якісна підготовка фахівців соціальної галузі до професійної діяльності – одна з головних умов подолання сучасних соціальних проблем, що існують у нашій державі. Аналіз змісту навчального плану та дисциплін професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» у ХНПУ імені Г.С. Сковороди дав можливість визначити, що спеціальної дисципліни з підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти немає, хоча окремі питання, що дозволяють сформулювати загальне уявлення про суть соціальної роботи з профілактики булінгу у дитячому та молодіжному середовищі, майбутні фахівці соціальної галузі опановують під час вивчення таких навчальних дисциплін, як: «Історія і теорія соціальної роботи», «Основи соціально-правового захисту неповнолітніх», «Опіка і піклування з практикумом», «Основи соціалізації особистості», «Соціально-педагогічна робота з попередження жорстокого поводження з дітьми», «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Медіація в соціальній роботі», «Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми правопорушниками», «Соціальна робота з профілактики адитивної поведінки».

Спираючись на ідеї науковців [7, 8, 10, 11, 12] та практичні напрацювання фахівців соціальної галузі, для підвищення рівня професійної компетентності та забезпечення практичної готовності здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота», нами було розроблено комплекс засобів їхньої підготовки до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО.

Ефективність розробленого комплексу засобів підготовки фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО перевірялась під час проведення експериментального дослідження на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протягом лютого 2019 – жовтня 2020 років. У ході експерименту було задіяно 35 здобувачів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота». Соціально-педагогічний експеримент реалізовувався на трьох етапах: констатувальному (визначення початкового рівня сформованості у здобувачів вищої освіти готовності до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО); формувальному (впровадження розробленого комплексу засобів підготовки фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО); контрольному (визначення підсумкового рівня сформованості у здобувачів вищої освіти готовності до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО та аналіз отриманих результатів дослідження).

Аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери [1, 4, 7, 8, 12] дозволив підібрати сукупність критеріїв та показників, а також діагностичні методики для їхнього вимірювання з метою визначення рівня сформованості у здобувачів вищої освіти готовності до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО, що представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Інструментарій для вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти

Критерії дослідження	Показники дослідження	Методики
Когнітивний	Усвідомленість знань здобувачів вищої освіти спеціальності «соціальна робота» про булінг.	Анкета: «Булінг та його профілактика».
Мотиваційно-особистісний	Сформованість мотивів до майбутньої професійної діяльності; інтерес та прагнення до діяльності з профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО.	Бесіда зі здобувачами вищої освіти спеціальності «соціальна робота» на тему «Моя мотивація до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО» за розробленим нами планом; тестування за методикою вивчення мотивації у закладі вищої освіти Т.І. Ілліної.
Діяльнісний	Вміння здійснювати профілактику булінгу серед підлітків у ЗЗСО; вміння обирати найбільш доречні форми і методи профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО; здатність до творчої організації діяльності з розв'язання проблем, що виникають у ході профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО.	Педагогічне спостереження за здійсненням здобувачами вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО за розробленим нами планом; аналіз виконання творчих завдань.

У таблиці 2 визначено три рівні розвитку у майбутніх фахівців соціальної галузі показників готовності до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО.

Таблиця 2

Рівні готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти

Рівень готовності	Критерії готовності до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти		
	Когнітивний	Мотиваційно-особистісний	Діяльнісний
Високий	У майбутніх фахівців соціальної галузі сформовано глибоку усвідомленість знань про профілактику булінгу серед підлітків у ЗЗСО (на рівні розуміння)	У майбутніх фахівців соціальної галузі сформовані професійні інтереси та мотиви до здійснення профілактики булінгу серед підлітків та прагнення соціальної реалізації відповідної професійної діяльності у ЗЗСО.	У майбутніх фахівців соціальної галузі розвинені вміння здійснювати роботу з попередження булінгу серед підлітків у ЗЗСО, здібності до творчого вирішення проблем, що виникають у ході організації професійної діяльності в означеному напрямі.

Рівень готовності	Критерії готовності до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти		
	Когнітивний	Мотиваційно-особистісний	Діяльнісний
Середній	У майбутніх фахівців соціальної галузі сформовано достатній рівень знань про профілактику булінгу серед підлітків у ЗЗСО), але недостатньо розвинена усвідомленість їхнього значення у професії	Майбутні фахівці соціальної галузі готові до здійснення діяльності з профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО тільки в типових стандартних ситуаціях, бракує розвитку інтересу та мотивації до реалізації відповідної професійної діяльності у ЗЗСО.	Майбутні фахівці соціальної галузі демонструють здатність до організації планування до розв'язання проблем що виникають у ході роботи, проте не виявляють активність у пошуку нових форм та засобів роботи щодо запобігання булінгу у ЗЗСО .
Низький	У майбутніх фахівців соціальної галузі сформовано часткові та несистемні знання щодо профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО	Майбутні фахівці соціальної галузі не готові до здійснення діяльності з профілактики булінгу серед підлітків, відсутній інтерес та мотивація до реалізації відповідної професійної діяльності у закладах загальної середньої освіти.	Майбутні фахівці соціальної галузі демонструють нездатність до організації профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО, не виявляють активність у пошуку будь-яких форм та засобів роботи щодо запобігання булінгу, потребують допомоги у вирішенні типових стандартних завдань.

Для вивчення когнітивного критерію ми застосували розроблену нами анкету «Булінг та його профілактика», що дозволило виявити рівень знань здобувачів про основні форми булінгу, особливості його розвитку та методи запобігання у підлітковому середовищі. За результатами анкетування під час констатувального етапу експериментального дослідження було визначено, що 25,7% (9 респондентів) мають високий рівень розвитку знань щодо профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти, 54,3% (19 респондентів) мають середній рівень розвитку за досліджуваним критерієм, а 20% мають низький рівень (7 респондентів), що підтвердило необхідність підвищення рівня їхньої когнітивної готовності до профілактики булінгу серед підлітків.

Також нами було проведено методичку вивчення мотивації у закладі вищої освіти (Т.І. Ільїної) [5, с. 57], результати якої корелюються з результатами, що отримано за попередньою методикою: 54,3% респондентів із середнім рівнем сформованості знань мали мотивацію до набуття знань; 25,7% респондентів з високим рівнем сформованості знань – мали мотивацію до оволодіння професією; 20% респондентів з низьким рівнем сформованості знань – мали мотивацію до отримання диплому, що також підтвердило необхідність підвищення їхньої мотиваційної готовності до відповідного виду діяльності .

Для підвищення рівня професійної готовності майбутніх соціальних працівників до профілактики булінгу серед підлітків у ЗЗСО за визначеними трьома критеріями було проведено формувальну частину експериментального дослідження під час організації науково-дослідницької діяльності в умовах студентського наукового товариства (СНТ), науково-педагогічної та науково-дослідної практик у закладах вищої освіти та впроваджено

розроблений нами комплекс засобів. З майбутніми соціальними працівниками було проведено низку таких заходів: майстер-класи з використанням метафоричних карт з профілактики булінгу «Я можу допомогти!», що було апробовано під час міжвузівської дистанційної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи» (Харків, 2020) та з використанням вправ та ігор з профілактики булінгу, який було апробовано в умовах тематичного засідання СНТ під час участі в організації Всеукраїнської акції «Тиждень боротьби з насиллям» (Харків, 2019); інтерактивна бесіда зі здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня «Методичні основи профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти»; аудиторні заняття зі здобувачами першого (бакалаврського) освітнього рівня (лекційне заняття на тему: «Булінг як соціальне явище: історія досліджень і сучасні тенденції»; семінарські заняття на теми: «Суть і особливості соціальної профілактики булінгу серед підлітків» та «Технологічне забезпечення соціальної профілактики булінгу в зарубіжних країнах»).

Результати контрольного етапу експериментального дослідження дозволили визначити позитивні зрушення у динаміці рівня готовності майбутніх фахівців до зазначеного виду професійної діяльності. Також позитивним результатом проведеної роботи можна вважати проявлену майбутніми фахівцями активність у вирішенні творчих завдань щодо профілактики булінгу у підлітковому середовищі.

Висновки: Нами було з'ясовано, що: 1) для вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти необхідним є визначення таких критеріїв та показників: когнітивний (рівень сформованості знань здобувачів про основні форми булінгу, особливості його розвитку та методи запобігання); мотиваційно-особистісний та діяльнісний (рівень мотивації та рівень вмінь до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти); а також використання діагностичного інструментарію (авторська анкета для визначення рівня сформованості знань «Булінг та його профілактика»; тест Т.І. Ільїної «Методика мотивації до навчання у вищому навчальному закладі»; творчі завдання); 2) у ході проведеного експериментального дослідження отримали позитивну динаміку змін за трьома вищезазначеними критеріями, що свідчить про ефективність розробленого комплексу засобів та дозволяє використовувати його у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. Педагогіка вищої освіти. Історія. Теорія : підручник для студентів Київ : Либідь. 1998. 560 с.
2. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / за ред. А.Й. Капської. Київ: Наук. Світ. 2002. 164 с.
3. Вайнола Р.Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Київ: НПУ імені МП Драгоманова. 2008. 134 с
4. Васильєва М.П., Подберезький М.К. Підготовка соціальних працівників відповідно до сучасних вимог соціально-педагогічного напрямку професійної діяльності. *Матеріали науково-практичної конференції: «Інновації в підготовці та професійній діяльності фахівців соціальної сфери»*. (Харків, 2017). Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. С. 7-8.
5. Т.И. Ильина. Методика «Мотивация обучения в вузе». *Мотивация и мотивы*. / Ильин Е.П.: навч. посіб. СПб.: Питер. 2002. 512с. URL: https://bookap.info/book/ilin_motivatsiya_i_motivy/g157.shtm#1 (дата звернення:13.11.2019)
6. Капська А.Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка*. Серія: Педагогічні науки. 2010. № 15. С. 12–16.

7. Костіна В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів. *Педагогіка та психологія*. Вип.57 . Харків, 2017. С.112 – 125.
8. Кон, И. С. Юность как социальная проблема. *Общество и молодёжь*. Москва: Молодая гвардия, 1973. С. 22-51.
9. Курило В. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 35-39.
10. Кривцов С. Генеза здійснення особистості: монографія. Київ: Вид-во: ТОВ «КММ». 2006. 256 с.
11. Олійник В. Психологія в соціальній і педагогічній практиці (Методологія, методи, програми, процедури): навч. посібник для вищої школи. Київ: Наукова думка. 1998. 224 с.
12. Максименко С.Д. Психолого-педагогічні аспекти формування особистості в учбово-виховному процесі. Київ: Мінпрос УРСР, НДІ психології УРСР, 1981. 238с.
13. Міщик Л.І Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти. Запоріжжя: Промінь. 1997. 370 с.
14. Пазичук А. Пів року боротьби з цькуванням – підсумки експерта. *Центр прав людини ZMINA*. URL: https://zmina.info/articles/pivroku_borotbi_z_bulingom_u_shkolah_pidsumki_jeksperta (дата звернення: 02. 10. 2020).
15. Поліщук В. А. Підготовка майбутніх соціальних працівників до попередження агресивного ставлення до дітей. *Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей* : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 квіт. 2014 р. ТНПУ. [за заг. ред. О. Кікінежді]. Тернопіль : [Стереарт]. 2014. С. 714–717.

Літвиненко Ю.С.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Анотація. У статті проаналізовано зміст поняття «підготовка майбутнього соціального працівника до профілактики девіантної поведінки підлітків»; визначено особливості підготовки майбутніх соціальних працівників і педагогів до профілактики девіантної поведінки підлітками у закладах загальної середньої освіти в ХНПУ імені Г.С. Сковороди; визначено позитивні позиції в підготовці здобувачів вищої освіти до роботи з профілактики девіантної поведінки підлітків; запропоновано шляхи покращення існуючої системи підготовки у цьому напрямі.

Ключові слова: профілактика, девіантна поведінка, підліток, заклад загальної середньої освіти, підготовка, соціальний працівник, соціальний педагог, здобувач вищої освіти.

Litvynenko Yu.S. Training of Social Workers to Prevent Deviant Behavior of Adolescents

Annotation. The article analyzes the content of the concept "preparation of the future social worker for the prevention of deviant behavior of adolescents"; the peculiarities of preparation of future social workers and teachers at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University for prevention of deviant behavior of adolescents in general secondary education institutions are determined; the positive positions in the preparation of higher education students to work on the